

DIRK VOLKERTSZOON COORNHERT.

1522—1590.

WERKEN.

Gedichten: Abrahams Uytganck. — Comedie van de Blinde voor Jericho. — Comedie van Israël. — Lied-Boeck.

Proza: Zede of Wellevensconste. — Tractaten. — Vertalingen van Cicero, Boëthius, enz.

Coornhert, uit deftige burgerouders geboren, ontving te Amsterdam het leven. Op jeugdigen leeftijd wijdde hij zijne uren hoofdzakelijk aan poëzij, toonkunst en ligchaams-oefeningen, en deed later, om zaak- en menschenkennis op te doen, volgens de gewoonte van dien tijd, eene reis naar Spanje en Portugal, waar hij zulk een afgrijzen leerde opvatten tegen den zieldoodenden invloed der inquisitie, dat zijn volgend leven een aanhoudend strijden bleef tegen het onderdrukken der gewetensvrijheid.

Van zijne reis teruggekeerd, begaf hij zich in den echt met Neeltje Simons, die wel van het adellijk geslacht der Brederodes, doch zonder vermogen was. Dit huwelijk echter was zoo zeer tegen den zin zijner moeder, dat zij hem niets ten huwelijk medegaf, waardoor Coornhert zich genoodzaakt vond als hofmeester in dienst van Reinoud van Brederode te treden. Het hoofsche leven beviel hem echter niet; hij vraagde zijn ontslag, en begaf zich naar Haarlem, waar hij zijn onderhoud zocht met plaatsnijden.

Met zich zelve oneens over het punt der voorbeschikking, en meenende dienaangaande ophelderingen te zullen vinden in de geschriften van den kerkvader Augustinus, besloot hij, om die te verstaan, ofschoon reeds den ouderdom van dertig jaren bereikt hebbende, Latijn te gaan

leeren. Hij bragt het hierin, door rusteloozen ijver, in korten tijd tot eene aanzienlijke hoogte; en inderdaad, hij was uiterst zuinig op zijn tijd. Nooit sliep hij langer dan van 10 tot 4 uur. »Men verkort het leven,» was zijn zeggen, »met langer te slapen.» Ook schreef hij een protest tegen den slaap. Zijne studiën leidden hem nu het veld der wijsbegeerte binnen, en door zijne overtuiging gedrongen, rekende hij het zich weldra ten pligt, om zich met allen ijver tegen de prediking der voorbeschikking aan te kanten.

In 1564 werd hij pensionaris van Haarlem, na eerst de betrekking van secretaris in die plaats te hebben vervuld; doch zijn ijveren in 't godsdienstige bragt hem in de gevangenis te 's Gravenhage, dewijl de overheden Haarlems privilegiën niet durfden handhaven tegen de landvoogdes Margaretha.

Zijne vrouw, het ergste voor hem vrezende, en geen ander middel wetende om haar dierbaren echtgenoot van 't schavot te redden, begaf zich in huizen waar de pest heerschte; in schijn om de ongelukkige lijdensgenooten bij te staan, doch eigenlijk met de hoop van zelve besmet te worden, dan haar echtgenoot in den kerker te gaan opzoeken, en daar te zamen aan de vreeselijke ziekte te sterven. Maar de godvrezende Coornhert, zulks vernomen hebbende, verzocht haar dringend, God op deze wijze niet te verzoeken, noch zich aan Zijn wijs bestuur te onttrekken, en alles van Zijne goedheid af te wachten.

Zijne vrienden voorzagen hem van schrijftuig, en nu schreef hij in zijn kerker verscheidene liederen, o. a. *Lof der ghevanckenis*, benevens de *Comedie van Lief ende Leet* en eenige opstellen in proza. Ondertusschen wist hij zich zóó goed te verantwoorden, dat men hem uit de gevangenis ontsloeg, met het verbod nogtans 's Gravenhage te verlaten. Niet zonder reden beducht voor Alva en diens bloedraad, wist hij met behulp van Artus van Brederode naar 't buitenland te ontkomen. Hij vestigde zich te Kleef, en voorzag er, door plaatsnijden, in de behoeften van zijn

huisgezin; m
heden hem n
gesteld tot S

Naarwep

stem voor re

door zijn man

soldaten, in

Willem, die

lij met war

in het aand

de hand bo

niet in sta

door de Ca

bitterd.

Coornh

der voorbe

hevigst te

zoo als een

't berispen

komen." W

werd opged

bergschen

zoo stout

eerst op u

de gevoelen

Coornhert

verhezen, z

gunst zijner

en sedert ha

heeft hij ver

digd. In lat

Zijne laat

voorbeeld va

van recht en z

praktijk besce

ren. De zer

gende galsel

huisgezin; maar de heugelijke gebeurtenissen van 1572 deden hem naar Holland terug keren, waar hij werd aangesteld tot Secretaris der Staten.

Naauwelijks weêr zoo ver gekomen zijnde, dat hij zijne stem voor recht en vrijheid kon doen hooren, zag hij zich, door zijn mannelijk verzet tegen den moedwil van Lumeys soldaten, in nieuwe ongelegenheden gewikkeld. Prins Willem, die hem ook als staatsman waardeerde, en dien hij met warmen doch vruchtelozen ijver ter zijde stond in het aandringen op godsdienstvrijheid, hield hem wel de hand boven 't hoofd, doch zelfs deze beschermer was niet in staat te verhinderen, dat zijne laatste levensdagen door de Calvinistische predikers ten zeerste werden verbitterd.

Coornhert kon niet nalaten hunne vreeselijke stelling der voorbeschikking, met woorden en geschriften, op het hevigst te bestrijden, »doende,» gelijk hij zich uitdrukt, »zoo als een Christen geoorloofd en schuldig is te doen, in 't berispen van de dwalingen, die men in de kerk ziet komen.» Den Amsterdamschen predikant Jacob Arminius werd opgedragen Coornherts geschriften tegen den Heidelbergschen Catechismus te weêrleggen. Zij waren echter zoo stout gesteld, en zoo goed doordacht, dat Arminius eerst op uitstel aandrong, en eindigde met te deelen in de gevoelens van hem, dien hij moest bestrijden.

Coornhert was van een vroolijken aard. »Verkiezen doet verliezen,» zeide hij, zinspelende op 't verbeuren van de gunst zijner moeder, toen hij tegen haar zin was gehuwd, en sedert had hij dit woord dikwerf in den mond: zelfs heeft hij verscheidene dichtstukjes op deze spreuk vervaardigd. In lateren tijd was zijne spreuk: *weel of rust.*

Zijne laatste woonplaats was Gouda, waar hij als een voorbeeld van godsvrucht, hoop en geloof in den ouderdom van acht en zestig jaar ontsliep. Hij ligt daar in de door hare prachtig beschielderde glazen beroemde St. Jans kerk begraven. De zerk, die zijne asch drukt, prijkt met het volgende grafscript, door zijn vriend Spieghel vervaardigd:

Hier rust
Diens lust
En vrueght
Was dueght
En 't waer,
Hoe swaer
't Oock viel:

Noch sticht
Zijn dicht-
Gheschrijf.
Maar 't lijf,
Hier bleeft;
God heeft
De ziel.

FILIPS VAN MARNIX VAN ST. ALDEGONDE.

1538—1598.

WERKEN.

Byen-corf der H. Roomscher Kercke. — Tafereel van de Godsdienstverschillen. — Berijming der Psalmen. — Wilhelmus Lied, enz.

Aldegonde — een der voornaamste godgeleerden en staatkundigen van zijn tijd, de onvermoeide bestrijder van geloofsdwang, wiens volksschriften en staatkundige bemoeijingen zoo veel hebben toegebracht, om de godsdienstige en staatkundige vrijheid in ons land te doen zegevieren — werd te Brussel uit een van Savoye afkomstig geslacht geboren. Hetzij omdat zijne ouders in 't geheim de Hervorming waren toegedaan, hetzij alleen om het voorbeeld van een gedeelte des adels te volgen, werd de jonge Marnix met zijn ouderen broeder Jan naar Genève gezonden, om er onder de leiding van Calvijn en Theodoor van Beza te studeeren.

Een en twintig jaar oud, kwam hij, zeer bedreven in 't Latijn, Grieksch, Hebreewsch en de meeste nieuwere talen, naar 't vaderland terug, waar hij echter, om zijne gevoelens, weldra in verdenking kwam bij de inquisitie, zoodat hij zich veiligheidshalve eene poos ging ophouden in 't buitenland. Zoodra hij bemerkte, dat de Nederlanders zich tot eene omwenteling voorbereidden, kwam hij terug en werd opsteller en mede-onderteekenaar, eerst van het *compromis* en daarna van 't smeekschrift, dat in 1566 der landvoogdes werd aangeboden. Sedert bleef hij, als de